

הקדשים, הטהרות ואנחנו

שיעור מפי הרב שבתאי הכהן רפפורט שליט"א, ראש ישיבת שבות-ישראל, אפרת^א.

א

הריחוק הנפשי מן הקדשים וטהרות

א. פתיחה

מכלול הענינים הקשורים בבית-המקדש הינם עבורנו (ולפחות רובנו) מסכת שלמה של נושאים שאינם ידועים ומוכרים היטב. זאת לא רק מפני שמאז חורבן הבית לא עסקו בנושאים אלו הלכה למעשה, ושאינ לנו מסורת איך לעשות אותם, אלא מסיבה עמוקה יותר שנסה לעמוד עליה כאן.

גם המצוות התלויות בארץ לא נהגו הלכה למעשה במשך שנים רבות בגלות. אך בכל זאת, כאשר בדורות האחרונים נתחדש הקשר החקלאי בין העם לארץ, ב"ה, באו אז פוסקים והתמודדו עם הנושאים, פתרו את השאלות, והפתרונות נעשו חלק ממציאות החיים שלנו. כך למשל, יש כבר בידינו היום מסורת מסוימת כיצד לנהוג בענייני השמיטה, בהרכבת אילנות וכדומה — זוהי אמנם מסורת בת חמישים-מאה שנה בלבד, אך מכל מקום הדברים כבר מתגבשים והולכים לכדי 'משנה סדורה' וכבר ישנן דרכי הוראה והנהגה מעשיות.

אך ענייני המקדש שונים באופן מהותי; הבעיה איננה רק שלא עסקו בהם, אלא שהענין הלך ונעשה זר במהותו. והיום, נרתעים מלעסוק בהם מחדש, מרגישים כאילו יש כאן "בני ענק" שאי-אפשר לכבשם, ושאינ טעם להכנס לכל ההתמודדות התורנית בנושא.

הרגשת הריחוק היא משני הנושאים — קדשים וטהרות — שני הסדרים בש"ס שקשורים זה לזה.

א. השיעור ניתן בכ"ח באייר התשנ"ח, ב"בית הרב" בירושלים, ונכתב בידי השומעים.

ב. "בטלוח לטבילותא"

לענין הטהרה היה זכר כלשהו גם בלי קשר לענייני המקדש; עזרא תיקן טבילה לבעלי קריין, שאסורים לעסוק בתורה ובתפלה וכיו"ב עד שיטבלו. אלא שלהלכה נפסק שבטלה תקנת עזרא, "בטלוח לטבילותא"^ב, וכמו שכתב הרמב"ם:^ג "ועזרא ובית דינו תקנו שלא יקרא בדברי תורה בעל קרי לבדו והוציאואוהו מכלל שאר הטמאין עד שיטבול, ולא פשטה תקנה זו בכל ישראל ולא היה כח ברוב הציבור לעמוד בה לפיכך בטלה, וכבר נהגו כל ישראל לקרות בתורה ולקרות קריאת שמע והן בעלי קריין", וכך אנו נוהגים^ד.

נכון אמנם שלמרות שאין בדבר חיוב הלכתי, ודאי שראוי להקפיד על טבילת בעל קרי לפני התפלה, ובמיוחד ראוי ונכון לטבול במקוה לפני שבתות וחגים, משום טהרה יתירה ומשום תשובה, ומסיבות אחרות ע"פ קבלה, ובייחוד עוררו על כך המקובלים וגדולי החסידות. אך מכל מקום, נשארתי בעינה העובדה שבזמן הזה הטהרה אינה בגדר חיוב גמור, ואין אף אחת מעבודות ה' הרגילות — המצוות, התורה, התפלה וכדומה — המותנת בטהרתו.

ממילא, כל ענין הטהרה אינו מעשי לנו כלל. כל מהלך חיי היהודי הפשוט הוא בחול; אנו אוכלים ושותים, מתפללים ולומדים — ללא שום תודעה מחייבת של טומאה וטהרה^ה.

אמנם, ודאי שהמודעות לטהרה צריכה להיות גם בזמן הטומאת. בדוגמת מה שפירש ה"בני יששכר" את הפסוק "זכור את יום השבת לקדשו"^ו, באופן זה: מבחינה דקדוקית "זכור" הוא 'מקור מוחלט' (ולא ציווי, כפי שמוכח מן הניקוד בקמץ ולא בשוא), כלומר, זכור את השבת לא רק ביום השבת עצמו אלא תמיד, בתוך שאר הזכירות שצריך לזכור בכל יום. וזה כיצד? בכל מלאכה שאדם עושה, יזכור האם מלאכה זו אטורה בשבת ומאיזה אב"מלאכה או תולדה היא.

מערכת א אות כז: "פשיטא לי דרבינו הארי"ל היה נטהר באפר הפרה ע"י אליהו ז"ל ואנו נוהג עליו רח"הקדש להפליא". אך אנו נותרנו בטומאתינו.
ג. שמות ב, ז.

ב. גמרא ברכות בב, א.
ג. הלכות קריאת שמע ד, ח.
ד. ראה שו"ע אור"ח פח.
ה. רק בתור גילוי ירצא דופן בתוך המצב של טומאת הגלות מתנוצצות לנו הופעות של טהרה. וכך כתב החיד"א ("מדבר קדמות")

כיוצא בזה, אפשר לנו לזכור את הטהרה גם בימי הטומאה, בבחינת "כך היו אבותינו עושים בזמן שהיתה טהרה בישראל".

על כל פנים, עלינו להודות בכך שלמעשה, כל ענין הטהרה נשכח מאתנו. אך נראה שעוד יותר מעצם השכחה של הצדדים המעשיים, נודעת משמעות רבה לניתוק שנפער בתודעה. כל היחס הנפשי שלנו לעבודת ה' התעצב במשך דורות בלי מושג הטהרה, וכך גשתכחה מאתנו ההבנה הבסיסית שכדי לעסוק בקודש קיימת איזו שהיא טהרה שעלינו לשמור – לעבור תהליך טהרה טרם שנגע בקודש, ואף לאחר מכן לא להסיח את הדעת משמירת הטהרה בדקדוק.

על כן, כאשר עולה כיום המחשבה להתחיל ולעסוק בענייני הקדש והמקדש, עולה ומתייצבת בכל הומרתה בעית הטהרה. כמענה למצב הזה – שאמנם לעיסוק במקדש דרושה טהרה, אך למעשה אנו מרוחקים ממנה, נפשית ומעשית – קיימות שתי גישות 'קיצוניות':

יש אומרים: כדי להגיע למקדש נדחה את הטהרה. ויש לנו על מה לסמוך בזה, שהרי טומאה דחוייה היא בציבור^ז, "הכל נכנסים לבנות ולתקן"^ח וכדו'. ניתן למצוא אם כן היתרים מסוימים המניחים לנו להתעלם כעת מדרישות הטהרה הרגילות וכך נוכל לקרב אל המקדש.

והגישה ההפוכה (הנפוצה יותר) אומרת: כיון שאנו בטומאתנו שרויים, אם כן אי אפשר לנו לעשות דבר בענין המקדש. עד שלא ייזרקו עלינו מים טהורים ונטהר, מוטב שנמשוך ידינו בכלל מכל הנושא הזה שלא הורגלנו בו מזה יובלות.

לדעתנו, שתי הגישות מוטעות הן, ובכל אחת מהן יצא שכרנו בהפסדנו. את הגישה הנכונה ננסה להציג כאן.

ז. פסחים עו. רמב"ם הלכות ביאת מקדש פ"ד. ח. ערובין קה, א. הלכות בית הבחירה ז, בג.

ג. "מקדש מעט"

בשם שענין הטהרה רחוק הוא מאתנו כך גם ענין הקדשים בכללו:

היום אנו רגילים שכל אחד "בונה לו במה בראש גגו", לא ח"ו להקריב בה, אלא שכך היא ההתייחסות שלנו לעבודת ה' – כל אחד ימצא לו את מקומו לעבודת ה' ה'פרטית' שלו. ההתרכזות במקום אחד ומיוחד, לומר שעלי ללכת לכאן או לכאן דוקא – "לך לך" – כל זה זר לנו. תפיסת הקשר בין היהודי לאלקיו כמתמקד במקום מסוים ומוגדר אינה מושרשת בתודעתנו כלל, ואדרבה, באופן פשוט אנו חושבים להיפך מזה. כך ניתן לראות, למשל, ביחס שלנו אל בית הכנסת: רוב בתי הכנסת המוקמים היום אינם אלא מסיבות של נוחות גרידא. קשה ללכת עוד עשר דקות עד לביהכ"ס הקרוב, אז הבה ונבנה לנו באן, וכדומה. בעצם, אין אנו רואים שום צורך אמיתי ללכת אל מקום מסוים להתפלל בו. במצב כזה, מי ירצה ללכת לירושלים כדי לעבוד את ה' מדוע לטרוח ולבוא למקום אחד ומיוחד מכל העולם בשעה ש"מלא כל הארץ כבודו"ט?

אמנם, נכון הדבר שמאז חורבן הבית קיים 'פיזור' בהופעת ה' אלינו. תחת הבית הגדול והקדוש ישנם עכשיו מקומות רבים של תורה ותפלה, "ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם", "גלו לבבל שכינה עמהם"^א, "ואני בתוך הגולה"^ב, וגם "כל בי עשרה שכינתא שריא"^ג. בודאי שהתופעה של ריבוי בתי כנסיות אינה שלילית, אך סוף סוף עלינו לזכור שבאמת ישנה נקודת מוקד לקדושה. "מקדשי מעט" יש הרבה, אך מקדש יש רק אחד: "אנו אין לנו אלא ה' אחד, ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד"^ד. ההבנה שיש מקום אחד מקדוש, שצריך לחוג אליו שלש פעמים בשנה, ויש להתכונן ולהטהר בכדי לבוא אליו – זהו חידוש גדול עבורנו.

ט. ישעיהו ו, ג.

י. יהזקאל יא, טז.

יא. מגילה כט, א.

יב. יהזקאל א, א.

יג. סנהדרין לט, א.

יד. רש"י במדבר טז, ו.

ד. "הגבל את ההר"

ראינו אם כן, שבעית הקדשים ובעית הטהרות אינן רק בעיות הלכתיות, אלא בעיות נפשיות עמוקות. איננו רגילים לחשוב במושגים כאלה. אנו רגילים ל"השוכן איתם בתוך טומאותם"^{טו}, ול"גלו לבבל שכינה עמהם", אך איננו רגילים להגבלות מדוייקות; שרק כאן יש השראת שכינה, ורק כך ניתן להתקרב אליה.

הדברים מתחדדים לאור דברי הרמב"ם במורה נבוכים^{טז}, המבאר את טעמן הכללי של המצוות הקשורות לטומאה וטהרה. הרמב"ם מסביר שעניינן של המצוות הללו הוא ליצור מרחק מסוים בינינו לבין המקדש וקדשיו, וזה כענין שנאמר "הוקר רגלך מבית רעך פן ישבעך וישנאך"^{יז}, "בית רעך" זה בית ה' — בית המקדש; אין זה רצוי שהאדם יבוא למקדש בכל יום, מפני שבכך מאבד הוא את היראה, "ומפני שהיתה זאת הכוונה, הזהיר האלוה יתברך הטמאים מהכנס למקדש, עד שכמעט לא תמצא אדם טהור^{יח} רק מעטים... ויהיה זה כולו סיבה להתרחק מן המקדש ושלא ידרכו בו בכל עת". למשל: מי שנטמא בדרך-ארץ, בשרץ וכו' — אינו יכול להכנס עד שיטבול, וגם אז, עליו להמתין עד שיעריב שמשו (עד למחרת), ובינתיים, עלול הוא להטמא שוב. עליו לשמור עצמו בטהרה כמה ימים, ורק אז יזכה להכנס. כל זה גורם ליראה. על פי זה, ממשיך הרמב"ם להסביר את האיסור המיוחד על הבהנים להטמא למת, זאת כיון שהם צריכים להיות מוכנים תמיד לבוא למקדש. ויותר מזה הכהן־הגדול, עליו להיות תמיד מוכן למקדש — "וזהו על מצחו תמיד"^{יט} — ולכן הוא גם עמוד הטהרה: "ועל כל נפשות מת לא יבא, לאביו ולאמו לא יטמא. ומן המקדש לא יצא..."^כ.

המגמה הזו, שמגבילים ומרחיקים אותנו במכוון מלהכנס "באופן חפשי" למקדש — אינה מוכרת לנו ב'חיים הדתיים' של היום, ועלינו ללמוד ולהפנים את כל זה.

אם כן, יש ענין שתדיינה הגבלות, גם בענין הקודש וגם בענין הטהרה. אי אפשר לבנות במה בכל מקום וצריך לבוא דוקא למקדש, וגם צריך לשמור

טו. ויקרא טז, טז.

טז. ח"ג פמ"ז.

יז. משלי כה, יז.

יח. כלומר, אם לא ישמר ויזהר.

יט. שמות כח, לח. זהו הציץ שמכפר על

הטומאה.

כ. ויקרא כא, יא-יב.

עצמנו בטהרה ולעבור "מבחיני כניסה" מדוקדקים מי יבנס ומי יזותר בחוץ. ולכל זה אין אנו רגילים! אנו תמיד למדנו הפוך: מצוה לשהות בבית הכנסת ובבית המדרש בכל עת, וצריך להרגיש שאנו עומדים לפני ה' תמיד, כמו שמביא הרמ"א בתחילת השו"ע: "שזייתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה...". לכן הרעיון של קדשים וטהרות זר לנו, וההרגל בזה קשה.

לא לחינם הוזנח לימוד הקדשים והטהרות, זה "לא דיבר אלינו", וזהו חלק מענין הגלות. אך "ארץ ישראל טהורה"^{כא}, וככל שישראל הולכים ומתקבצים לארץ, ומתקשרים לעניינה הפנימי, כך מסוגלים אנו יותר ויותר לשוב אל הקדשים והטהרות. נראה שהיום, ברוך ה', המקום והזמן גורמים להתחיל ולחשוב אחרת; שצריך טהרה והכנה ושיש מקום אחד ששם עובדים את ה' באופן אחר ממה שאדם פוקח עיניו בכל מקום ורואה שה' ניצב עליו.

ב

אדם ממקום כפרתו נברא

א. התורה ודרך-ארץ

נבאר כעת נקודת השקפה שתעזור לנו להתמודד עם המשימה שראינו עד כה.

כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה^{כב}: "המזבח מקומו מכון ביותר... ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארזנה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק... ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא".

חז"ל נחלקו אם עפרו של אדם הראשון הוצבר מכל העולם, או דוקא ממקום המזבח, והרמב"ם מביא להלכה את הדעה השניה. וצריך להבין, מהי החשיבות בזה? מהו הענין שאנו למדים מזה ש"אדם ממקום כפרתו נברא"?

כא. מקואות ח, א.

כב. ב, א.

להבין זאת עלינו להקדים את דברי הז"ל הידועים: "עשרים וששה דורות קדמה דרך ארץ את התורה"^ב — מהי אותה "דרך ארץ" שקדמה לתורה? אין הכוונה רק לנימוסי שולחן... דרך-ארץ הם כלל המושגים החברתיים שקיימים בעולם. מושגים כמו 'אישות', 'גול', 'השבת אבידה', 'אב ואם' — כל אלו קיימים היו גם לפני מתן-תורה^ב.

מהי, אם כן, התורה? התורה מתייחסת למושגי הדרך-ארץ, ומורה מה לעשות באישות, אבידה, אב ואם וכו'. כח התורה יורד אל הדרך-ארץ ומקדשו. התורה כביכול כתובה על הגייל של דרך-ארץ, נחקקת בתוך הדרך-ארץ כמו האותיות החקוקות על גבי לוחות האבן.

אך איך יתכן שיש קדושה במנהגי בני אדם? במה שכבר היה בעולם כ"ז דורות? — ההסבר לכך הוא מפני שהשורש של הכל מתחיל בקדושה, מזה שה' ברא את עולמו. הקדושה קיימת בהסתר גם בתוך החול, והתורה מגלה אותה. במתן תורה נתבררה הקדושה שהיתה חבויה בהעלם מאז בריאת העולם בתשתית המציאות. הכח של התורה לברר את הדרך-ארץ שקדמה לה הוא מפני שבאמת "תורה קדמה לעולם"^ב, ומתברר שבפנימיות כל טבע העולם מיוסד גם הוא על התורה.

זוהי המשמעות של "אדם ממקום כפרתו נברא" — מראשית בריאתו מונח בו הכח להתכפר ולעבוד את ה'! זו ההתחלה וזהו הסוף.

ב. "לא בשמים היא"

ונחזור כעת אל ענין הקדשים והטהרות:

אם אנו אומרים שבאמת כל אחד יכול להקריב "בראש גגו", ושאינ טעם לטהר ולהגביל את הגוף לעבודת ה' — משמעות הדבר היא שהדרך-ארץ מנותקת מהתורה, שאין משהו אמיתי במציאות העולם שאליו מתייחסת עבודת ה', אלא התורה נכפית על המציאות, וממילא "מה לי הבא, מה לי התם?"

בג. ויקרא רבה ט, ג.

כד. ראה, למשל, את דברי הרמב"ם בהלכות אישות א, א, ובספר שערי יושר (ר"ש שקאפ)

שער ה.

כת. פסחים נד, א.

ובאמת, פעמים רבות אנו מרגישים שקיים איזה־שהוא "מתח" בין מצוות התורה לבין המציאות הפשוטה. המציאות אינה 'נענית' לדרישות התורה בפשטות, ואז מוצאים כל מיני 'פגמים' איך בסופו של דבר נצליח ליישם את דרישות ההלכה בפועל. דבר זה מתבטא בהרבה תחומים שבהם אנו מגיעים ל"דרכים עוקפות תורה", כלומר, מרגישים שהתורה 'כפי שהיא' אינה מתאימה למציאות, וצריך למצוא דרכים לפשר ולהתאים ביניהם — אמנם דרכים אלו על־פי ההלכה הן, אך לפעמים מרוב דרכים שכאלו אפשר לשאול: לשם מה, למשל, צריך את משפט התורה אם תמיד יש פשרה, מנהג־המדינה, דינאי־דמלכותא וכיו"ב?^כ

ודאי נכון הדבר שיש ערך לדרכים אלו, אך אסור שהם ישכחו מאתנו את העיקר! יש חשיבות לדין המלכות, "שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו"^{כז}, אך כאשר דנים תמיד על פי זה, הופך דין התורה לדבר תיאורטי בלבד. אם על כל צעד ושעל לא מיושם משפט התורה הרצוי, ה'לכתחילי', משהו כאן לא בסדר. וכאמור, כל זה נובע מההרגשה שהתורה כשלעצמה אינה מצליחה להתמודד עם המציאות^{כח}.

בכדי להבין שאכן אפשר לחיות על פי התורה, שתתכן התאמה אמיתית בין התורה ומצוותיה לבין המציאות שבפועל — צריך להבין ש"אדם ממקום כפרתו נברא", שהתורה אינה רק חוקים הנכפים על האדם ועל העולם^{כט}. התקרבותנו אל ענייני המקדש, ואל הגאולה בכלל, היא גם ההתקרבות לגילוי הזה, שבאמת יש כאן בעולם אפשרות לחיים על פי התורה, שעבודת ה' המסוימת במקום הזה המסוים הינה באמת דרישת העולם עצמו, שהרי העולם כולו נברא ממקום המקדש^ל. וכיעוד של מלכות המשיח: "חוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו

כו. ודוגמא לדבר ענין יורשת הבת: ע"פ דין תורה הבת אינה יורשת כשיש בנים, אך כבר הרבה דורות מרגישים שאי אפשר להחיל את זה בפועל, ומוצאים כל מיני דרכים — במסגרת ההלכה — שהבת תירש; כמו מבח דינאי־דמלכותא, וכיו"ב.

כז. אבות ג, ב.

כח. כמו שברור לנו שאם הגולן יחוייב רק בתשלום קרן, יהא משתלם לו לגזול, ולכן אנו

מוסיפים עונשים וקנסות. כט. ודוגמא של הגולן: אם נניח כנתן רק את זה ש"יצר לב האדם רע", אזי באמת אי אפשר להתמודד עם הגולן ע"י שישלם קרן בלבד. אך כנראה דין התורה מתבסס על הנחה נוספת בדבר מה שטבוע באדם, גם על זה ש"עשה האלקים את האדם ישר".

ל. יומא נד, ב.

מקודם, מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה^{לא} — אותו משיח ששמו קדם לעולם^{לב}, שמהותו מונחת בתשתית המציאות הנראית ביום אטומה כל כך.

כשיש מקדש ומזבח אנו "מפסידים" את הפשרה הנעימה שבגלות, אזי כל התורה מתמוגת עם הדרך־ארץ, אין דרכים עוקפות. אז אנו עושים באמת רק כפי שאמרה תורה. וכך גם בתחום המשפט: בבנין המקדש תתקיים ההבטחה "ואשיבה שופטיך כבראשונה"^{לג}, כאשר ישבו הסנהדרין אצל המזבח.

ג

עליה להר הבית

א. הזחירות במעשה

נגיע עכשיו למעשה, לעליה להר הבית:

ברור שאת בית־המקדש מצוה וחובה עלינו לבנות, אך כדי שמישהו באמת יחליט לבנותו — צריך שנוי עצום בתודעה, אחרת לא יהיה זה בית המקדש אלא "קרואן בהר הבית". אך אין הכוונה להמתין בחוסר מעש, אדרבה, עלינו לפעול עכשיו ללא דיחוי על־מנת להביא את השנוי הנדרש בתודעה:

לפי כל האמור לעיל, את העליה להר הבית אין ראוי לעשות בכל מיני "דרכים עוקפות" — כדוגמת היתר טומאה בציבור וכדו'. דרכים אלו מתאימות למצב שבו קיים "רקע" ברור ורגיל של שמירת הטהרה, ואז, כשיש מקרה חרום נדחית הטומאה, כיוצא־מן־הכלל המעיד על הכלל כולו. אבל להשתמש היום בתמידות בדרכים כאלה — זהו היפך הרעיון של המקדש! עיקר המקדש הוא הרעיון שאין "לעקוף" את התורה!

לכן, בכניסה למקום המקדש אין לסמוך על היתרים גורפים, אך בודאי שגם אין להגרר לאי־עשיה ולאיסור גורף מעבר למה שאסרה תורה.

לג. ישעיה א, כו.

לא. הלכות מלכים יא, א.
לב. פסחים נד, א.

נזכיר כאן כמה נושאי הלכה מצויים בנוגע לעליה להר הבית:

א. במשנה^ל נאמר ששטח הר הבית הוא ת"ק על ת"ק אמה. והנה, כיום, גם מבלי להכריע בשאלת גודל האמה, ברור ששטח הר הבית גדול הרבה יותר [למשל: אורך ההר הוא קרוב ל-500 מ' — הרבה יותר מ-500 אמה!] דהיינו, הוסיפו על שטח ההר המקורי.

ומהו הרין של התוספות? ה"אור-שמח"^ל סובר שאע"פ שניתן להגדיל את השטח המקודש של ירושלים והעזרות, הרי את שטח הר הבית אי אפשר להגדיל מעבר לת"ק אמה! והראיה לכך מזה שבמשנה^ל לא נזכר כיצד מרחיבים את שטח ההר.

אך אפשר גם לחלוק על כך ולומר הפוך: שטח הר הבית המקודש הוא שטח ההר בפועל, וכשמגדילים בפועל את שטחו — מתרחבת הקדושה ממילא.

על כן, למעשה יש להחמיר ולא להכנס לכל שטח הר הבית הקיים היום אלא לאחר הטהרה כדין.

ב. בנושא הטהרה, צריך להתרגל למושגים של "חציצה" וכדו'. מושגים שב"ה נשתמרו לנו למעשה הודות לטבילת נשים לנדתן.

הטהרה אינה רק להכנס למקוה ולצאת. ישנן הכנות לטבילה, ויש דיני חציצה שצריך להיות מודעים להם. למשל: צפרנים ארוכות מהוות בעיה, יש שאלה על זקן שעומדים לגלח, על סתימה זמנית, ועוד ועוד נראה הלכות בעניינים אלו בספר אל הר המור.

כל זה מהווה "הקדמה" טובה עבורינו לכל ענין הטהרה.

ג. בעליה להר הבית צריך להחמיר ולחשוש לדעה שטבול-יום אסור להכנס להר הבית. משמעות הדבר היא שצריך לטבול יום אחד קודם, ולשמור על טהרה מהטבילה ועד העליה. יתכן שצריך להחמיר עוד שלא להטיל מים בין הטבילה לעליה להר, ואם כן ראוי לטבול פעם נוספת ממש סמוך לעליה (הערת העורכים: בענין זה חלוקים אנו על הרב רפפורט שליט"א, ולדעתנו טבול-יום

(שנדפסו בסו"ס זמנים) להלכה זו.

לד. מרות ב, א.

לה. הלכות בית הבחירה ה, י. ובמלואים לו. שביעות ריש פ"ב.

(מטומאת קרי) מותר להכנס להר הבית, וכמו שנתבאר באריכות בספר אל הר המור^ל. וכן נראה שא"צ להחמיר בכל הטלת מים, כמבואר שם^{לז}.

ב. לקום במקום קדשו

כשאנו נכנסים להר הבית עלינו להבין מה משמעות המקום הזה.

ראשית, בהר הבית קיים ענין הקדושה והטהרה מפני שקדושתו קיימת תמיד, וכמו שפסק הרמב"ם שקדושת מקום המקדש וירושלים לא בטלה, וקדושה ראשונה קדושה לשעתה וקדושה לעתיד לבוא, "לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר 'והשמותי את מקדשיכם' ואמרו חכמים אע"פ ששמומין בקדושתן הן עומדים"^{לט}.

מהו פירוש המושג קדושה? לגבי השבת נאמר "זכור את יום השבת לקדשו"^מ — ופירשו לנו חז"ל שהכוונה לקדשו על היין בכניסתו וביציאתו, ובלשון הרמב"ם: "מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר 'זכור את יום השבת לקדשו', כלומר זכרהו זכירת שבת וקידוש, וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה"^{מא}. כלומר, הקידוש וההבדלה עניינם אחד: להבדיל דבר מדבר, וכמו שנאמר "הגבל את ההר וקדשתו"^{מב} (ואכמ"ל למה זה נקרא קידוש זה הבדלה). הקדושה היא קביעת קו הגבול המבדיל בין המקודש למה שאינו מקודש.

במשנה^{מג} נמנו עשר קדושות בארץ ישראל: לקדושות אלו יש משמעות חיובית, ויש משמעות שלילית: חיובית — ארץ ישראל קדושה שמביאין ממנה ביכורים, העזרה קדושה שאוכלים בה קדשי קדשים. ושלילית — הר הבית מקודש שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם. זוהי ההגבלה המורה על הקדושה.

לפי זה מובנת דעת אבא שאול המובאת בברייתא בגמרא^{מד}, שיש אחת עשרה קדושות: העליה שעל גג קדש הקדשים מקודשת מכולם, ומדי קדושתה — שאף פעם אין נכנסים לשם (מלבד לצורך תיקון)^{מע}.

לז. בירורי הלכה פרק ג.

לח. עמ' כג, הערה ב.

לט. הלכות בית הבחירה ו, טז.

מ. הלכות שבת כט, א.

מא. שמות יט, כג.

מב. כלים פ"א.

מג. פסחים פ, א.

מד. על פי הקבלה, מבאר ר' צדוק הכהן

קדושת המקדש שאנו יכולים לחוש בה בזמן הזה היא בצד השלילי — שאין אנו נכנסים לשם. אך אי אפשר לומר: אם כן נשב בבית ולא נכנס בכלל, וכך נקים את הקדושה והיראה הגדולה ביותר. זוהי טעות, כי הקדושה נעשית דוקא בקרוב מקום, בקו הגבול בין המקום שמותר להכנס למקום שאסור להכנס. כשם שאין מקדשים את השבת אלא סמוך לה, ביום השישי — כך אין מקדשים את מקום המקדש בריחוק מקום, אלא בכניסה למקומות המותרים:

בעליה להר הבית אנו חזורים בהכרה של ענין המקדש — שאדם אינו בונה במה בראש גג, אלא יש כאן בית ה', ואי אפשר להכנס בכל מקום. אנו זוכרים שכאן היו סובבים שומרי משמרת הקדש, והיו מענישים את מי שנכנס שלא למקומו. במקדש — שלא כמו בביהכ"ס — כל מקום מוגבל. במבט שטחי זה אולי 'מעיק' עלינו, כי אנו רגילים לחופש, אך זוהי המציאות האמיתית! זה שאפשר להסתובב בלא שום הגבלה — זה לא אמיתי, זה לעקוף את התורה. התורה קובעת שיש קדושה בעולם, וקביעת התורה היא קביעת המציאות האמיתית של העולם.

להכנס להר הבית זה לדעת שיש גבול, יש מקום שאסור להכנס ויש מקום שמותר לאחר טהרה — זוהי ההתחלה של השנוי והמהפך הנדרש.

ג. ראשית התיקון

קשה לדעת האם העליות להר הבית יביאו באופן ישיר לבנין הבית בפועל. בנגלה אנו עושים מעט מאוד, והרבה דברים אינם מצליחים. בסופו של דבר, ה' הוא המסובב והמנהיג, ואנו איננו יודעים מה ילד יום. אך דבר אחד ברור; כדי להגיע לבנין הבית עלינו להכין את עצמנו לחיים של קדשים וטהרות, לדעת שיש גבול ושארם אינו צועד בחופש. קשה להניח שהבית יבנה עד שלא גשתחרר מהתפיסה הקיימת. השנוי העיקרי הוא המהפך הזה בנפש, והוא יכול לבוא רק כשמתמודדים עם דיני טהרה.

התמודדות זו עם דיני הטהרה שתי פנים לה. האחת: מעשית, כאמור. והשנייה: פניה אל מקור הטהרה — התורה והלכותיה, לדלות משם את האמת הפנימית

שעשר הקדושות הן כנגד עשר הספירות מאתנו לגמרי).
והעליה היא כנגד 'עתיק' → מה שנעתק

שבהלכות כדי להיות מסוגלים להכריע ולפסוק בהן. דבר זה ניתן יהיה להשגה אם נחוש שלטהרה יש משמעות מעשית-ממשית עבורנו!

לטעמי, זוהי החשיבות העיקרית בעליה להר הבית. כשאדם בודק אם יש עליו חציצה, אם המקוה כשר, אם הוא הולך במקום המותר — זו עבודת ה' האמיתית, שדורשת מאתנו שני. והעובדה שיש על זה כל-כך הרבה עיכובים — אם מצד האדם עצמו שאינו בטוח בדרכו ואם מצד הסובבים, המפריעים או מלעיגים — זהו חלק מהענין. גם כשהמקדש על מכוננו, יש דקדוק וזהירות בהרבה מאוד פרטים, שמא יש שני, נותר, פיגול וכו' — זו עבודת ה' האמיתית, אין בזה קצורי דרך.

אין דרך אחרת להכנס לאוירה של קדשים וטהרות מלבד העליה להר הבית. וכשאנו נתחיל להשתנות, זה כבר הרבה. האדם הוא "עולם קטן" וכל שני בנפשנו פנימה משפיע על העולם כולו. וככל שנכשיר את עצמנו — כך יגדל גם השני סביבנו בתאוצה רבה והולכת.

כיום, העליה להר הבית עדיין אינה ענין להמון-העם, מפני שזה ענין למי שבאמת מוכן להשתנות. בחורבן הבית נולד הגואל כי אז מבינים שחייבים שני. וכיון שכל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו — הרי שבכל דור, וגם היום הזה, עלינו לקום להתנער ולהשתנות, להיות מוכנים לפנים חדשות בעבודת ה'.

נלמד, נבין שזוהי דרך החיים, ונתפלל לה' שיסייע. נפתח אנו פתח כחודו של מחט, וה' יפתח לנו פתח כפתחו של אולם, וגם את פתחו של אולם עצמו.